

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

**Základní škola a Mateřská škola Tísek,
příspěvková organizace**

Obsah:

1. Úvod
2. Vymezení základních pojmů
3. Vytýčení sociálně patologických jevů
4. Cíl minimálního preventivního programu
5. Analýza současného stavu
6. Spolupráce s rodiči
7. Metody práce
8. Jednorázové a další aktivity
9. Řešení přestupků
10. Program proti šikaně
11. Závěr
12. Související předpisy

1. Úvod

Drogy a jiné sociálně patologické jevy se dotýkají i dětí, které navštěvují základní školu. Je tedy důležité zahájit primární prevenci právě v době školní docházky a poskytnout žákům potřebné informace formou, která je přiměřená jejich věku.

V tomto věku patří žáci k nejohroženější skupině, a proto i naše škola připravuje a realizuje komplexní program primární protidrogové prevence a prevence sociálně patologických jevů. Minimální preventivní program proti sociálně patologickým jevům je záležitostí všech, kteří se podílejí na výchově dětí, tedy učitelů, pedagogických pracovníků, vychovatelů, psychologů, speciálních psychologů, psychiatrů, terapeutů, sociologů apod., ale celé společnosti a především rodičů.

2. Vymezení základních pojmů

(1) Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládání zátěžových situací osobnosti. Jedná se o oblast zabývající se prevencí v oblastech uvedených v čl. 1 odst. 2 s cílem zabránit výskytu rizikového chování v daných oblastech, nebo co nejvíce omezit škody působené jejich výskytem mezi žáky.

(2) Specifická primární prevence – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. Jedná se o:

- a) všeobecnou prevenci, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
- b) selektivní prevenci, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování,
- c) indikovanou prevenci, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

(3) Nespecifická primární prevence – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. Tento typ prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních a vyhodnotitelných specifických programů.

(4) Efektivní primární prevence – kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy v menších skupinách, vytváření dobrého klimatu ve třídě a skupině, především programy pomáhající odolávat žákům sociálnímu tlaku zaměřené na zkvalitnění komunikace, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, konstruktivní zvládání konfliktů a zátěžových situací, odmítání legálních a nelegálních návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení, posilování odvahy, stanovování realistických cílů, zvládání úzkosti a stresu apod.

Principy efektivní a vyhodnotitelné prevence jsou založeny na soustavnosti a dlouhodobosti, aktivitnosti, přiměřenosti, názornosti, uvědomělosti.

(5) Neúčinná primární prevence:

- a) zastrasování a triviální přístup: „prostě řekni ne“, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse, stigmatizování a znevažování osobních postojů žáka/studenta, přednášky, pouhé sledování filmu, besedy s bývalými uživateli (ex-usery) na základních školách, nezapojení žáků/studentů do aktivit a nerespektování jejich názorů, politiku nulové tolerance na škole a testování žáků jako náhražku za kontinuální primární prevenci.
- b) hromadné kulturní či sportovní aktivity nebo návštěva historických a kulturních památek, by měly být pouze doplňkem, na který by měla vždy navazovat diskuse v malých skupinkách.

(6) Minimální preventivní program – konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci nezletilých žáků školy. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je vyhodnocován průběžně a na závěr školního roku je hodnocena kvalita a efektivita zvolených strategií primární prevence. Dané hodnocení je součástí výroční zprávy o činnosti školy.¹

Ředitel školy a školského zařízení

Je přímo zodpovědný za prevenci a za řešení zjištěných projevů rizikových forem chování. Vytváří podmínky pro předcházení rozvoje rizikového chování zejména

- a) zabezpečením poskytování poradenských služeb ve škole se zaměřením na primární prevenci rizikového chování, koordinací tvorby, kontrolou realizace a pravidelným vyhodnocováním Minimálního preventivního programu školy²,
- b) zapracováním do školního řádu a vnitřního řádu řešením aktuálních problémů souvisejících s výskytem rizikového chování ve škole³,
- c) jmenováním školního metodika prevence, pedagogického pracovníka, který má pro výkon této činnosti odborné předpoklady, kvalifikaci, případně mu zajistí podmínky ke studiu k nezbytnému výkonu specializovaných činností v oblasti prevence rizikového

¹ § 12 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

² § 18 písm. c) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, § 5 odst. 3 a § 29 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

³ § 7 odst. 2 písm. b) vyhlášky Č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

- chování⁴,
- d) pro systematické další vzdělávání školního metodika v oblasti specifické primární prevence⁵ a pro činnost školního metodika s žáky a zákonnými zástupci nezletilých žáků ve škole,
 - e) podporou týmové spolupráce školního metodika, výchovného poradce, školního psychologa/školního speciálního pedagoga, třídních učitelů a dalších pedagogických pracovníků školy při přípravě, realizaci a vyhodnocování Preventivního programu⁶,
 - f) spoluprací s metodikem prevence v PPP a s krajským školským koordinátorem prevence,
 - g) podporou aktivit příslušného obecního úřadu zaměřených na rozvoj zdravého životního stylu
 - h) monitorováním a vyhodnocováním realizace Preventivního programu a realizace dalších opatření, ve školním řádu a vnitřním řádu musí být popsána kontrolní a sankční opatření v oblasti rizikového chování ve škole.

Školní metodik prevence

Standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny příslušným právním předpisem.⁷

Standardní činnosti školního metodika prevence

Metodické a koordinační činnosti

- 1) Koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy.
- 2) Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálně patologických jevů.
- 3) Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy apod.).
- 4) Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- 5) Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasismu, xenofobie a dalších jevů, které souvisí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti.
- 6) Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů, s metodikem preventivních aktivit

⁴ § 7 odst. 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, § 9 odst. 1 písm. c) a odst. 2 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

⁵ § 24 odst. 3 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

⁶ § 7 odst. 1 vyhlášky Č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

⁷ příloha č. 3/II vyhlášky Č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

v poradně a s odbornými pracovišti (poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími zařízeními a institucemi), které působí v oblasti prevence sociálně patologických jevů.

- 7) Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů.
- 8) Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence sociálně patologických jevů v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
- 9) Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření.

Informační činnosti

- 1) Zajišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.
- 2) Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností.
- 3) Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů (orgány státní správy a samosprávy, střediska výchovné péče, poradny, zdravotnická zařízení, Policie ČR, orgány sociální péče, nestátní organizace působící v oblasti prevence, centra krizové intervence a další zařízení, instituce i jednotliví odborníci).

Poradenské činnosti

- 1) Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště (ve spolupráci s třídními učiteli).
- 2) Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj sociálně patologických jevů ve škole.
- 3) Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.

(7) Třídní učitel (ve vztahu k primární prevenci):

- a) spolupracuje se školním metodikem prevence při zachycování varovných signálů⁸, podílí se na realizaci Preventivního programu a na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě,
- b) motivuje k vytvoření vnitřních pravidel třídy, která jsou v souladu se školním řádem, a dbá na jejich důsledné dodržování (vytváření otevřené bezpečné atmosféry

⁸ příloha č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – poradenské činnosti odst. 2.

- a pozitivního sociálního klimatu ve třídě); podporuje rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi žáky třídy,
- c) zprostředkovává komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru a je garantem spolupráce školy se zákonnými zástupci nezletilých žáků třídy,
- d) získává a udržuje si přehled o osobnostních zvláštěnostech žáků třídy a o jejich rodinném zázemí.

3. Vytýčení sociálně patologických jevů

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti naší školy představuje aktivity v následujících oblastech prevence:

drogové závislosti - alkoholismus, kouření

šikanování, vandalismus a další formy násilného chování

virtuální drogy, gamblerství, kyberšikana

rasismus, intolerance, záškoláctví

rozpoznání a zahájení intervence v případech domácího násilí, týrání či zneužívání dítěte, poruchy příjmu potravy apod.

netolismus (chorobná závislost na internetu ve všech formách, tzn. hraní počítačových her, chatování, sledování e-mailů, běžném surfování apod.; v širším pojetí zahrnuje závislost na tzv. virtuálních drogách, kam lze navíc zařadit i mobilní telefon a televizi)

4. Cíl minimálního preventivního programu

Cílem primární prevence je **snížení výskytu sociálně patologického chování u žáků školy**, zvýšení odolnosti dětí a mládeže vůči sociálně patologickým jevům. Cílem našeho programu je, aby se preventivní výchovně vzdělávací působení stalo neoddelitelnou součástí výuky a života školy. Všechny děti se mohou uplatnit v mnoha zájmových kroužcích, které jsou jim nabízeny školou (náboženství, keramika) i ostatními subjekty v obci (fotbalisté, hasiči apod.). Za nezbytné považujeme pěstovat v žácích schopnost odmítat nevhodné způsoby chování a vést je k účelnému trávení volného času - učení, sport, kultura, zájmová činnost, pomoc rodičům, četba atd. v rámci výuky i ve spolupráci s jinými subjekty.

Realizace:

Pedagogové neustále sledují vývoj vztahů v třídním kolektivu, důsledně vyžadují dodržování školního řádu, především pak slušné chování žáků k sobě navzájem. Během výuky pak cíleně působí na pozitivní atmosféru v třídním kolektivu a eliminují projevy nežádoucího chování. Při výskytu problému třídní učitel vyhodnotí jeho závažnost a následně řeší s žákem a jeho zákonným zástupcem. Pokud se situace nelepší, řeší ji třídní učitel s metodikem prevence, výchovným poradcem, případně s vedením školy.

5. Analýza současného stavu

Jedná se o málotřídní základní školu, kde jsou vzdělávání v prvním až pátém ročníku. V současné době školu navštěvuje 59 žáků a jsou rozděleni do tří tříd (I. - 1. ročník, II. - 2. a 3. ročník, III. - 4. a 5. ročník). Součástí školy je také školní družina, která využívá prostor II. třídy a v letošním školním roce ji navštěvuje 29 žáků.

K posouzení problematiky rizikového chování slouží výpovědi jednotlivých žáků. Vzhledem k tomu, že se jedná o malou školu, mají učitelé, rodiče a ostatní vcelku přehled o chování dětí. Škola velmi dobře a efektivně spolupracuje s rodinami žáků. O šikaně jsou žáci schopni mluvit a s pomocí učitelů se i bránit. Co se týká alkoholu a kouření, žáci vědí o možných následcích, ale dokud bude současný stav okolím tolerován, ani prevence nebude všemocná. Ostatní patologické jevy jsou analyzovány v rámci tematické výuky:

- rasismus, antisemitismus, brutalita (vlastivěda, prvouka, literatura, dramatická výchova)
- vandalismus (prvouka, čtení, dramatická výchova)
- virtuální drogy (informatika, prvouka)

6. Spolupráce s rodiči

Rodiče jsou prostřednictvím třídních učitelů informováni o realizaci Minimálního preventivního programu na škole. Všechny problémy spojené se sociálně patologickými jevy je třeba řešit ve vzájemné spolupráci. Rodiče jsou na třídních schůzkách informováni o situaci ve škole a možnostech případné pomoci. Bez spolupráce s rodinami žáků však není možné dosáhnout trvalého úspěchu.

7. Metody práce

Výchova bude probíhat mezipředmětově, důležitou součástí preventivní práce je neustálé budování příznivého klimatu ve třídách a v oddělení školní družiny.

Některé používané metody práce:

- výklad - informace k tématu
- samostatná práce - referáty, informace z tisku
- sociální hry, hraní rolí, obhajoba určitého názoru, nácvik způsobu odmítání
- párová, skupinová práce ve školní družině, ve spojených třídách spolupráce dětí v různých ročnících
- přednášky
- podpora charitativních aktivit školy

Témata v jednotlivých ročnících

1. ročník

- osobní bezpečí při cestě do školy a ze školy
- zásady vzájemné komunikace mezi žáky a mezi žáky a dospělými
- vztahy mezi dětmi v kolektivu
- základní hygienické návyky
- využívání volného času
- nezastupitelná úloha rodiny

2. ročník

- zdraví člověka, režim dne, zacházení s léky
- vzájemná komunikace, vztahy

3. ročník

- lidské tělo, zdraví, jeho ohrožení a ochrana
- lidé kolem nás, vzájemná pomoc, násilné činy, jejich postih
- návyky k samostatnosti, efektivní využívání volného času
- způsob reakce při obtěžování cizí osobou

4. ročník

- životospráva a důsledky nevhodných návyků
- škodlivé vlivy a návyky při využívání volného času
- pojmy drogová závislost, nikotin, alkohol
- vztahy v dětském kolektivu
- pomoc slabším

5. ročník

- lidské tělo, rozdílnost pohlaví, sexuální výchova
- domov, rodina, důvěra, vztahy
- léčivé a návykové látky
- komunikace, nebezpečí komunikace s neznámými osobami
- puberta a její projevy
- základy etické a právní výchovy

8. Jednorázové a další aktivity

V rámci výuky jsou pro žáky připravovány následující akce:

- návštěvy divadelních představení dle aktuální nabídky
- návštěva planetária, sférického kina apod.
- recitační, literární, výtvarné soutěže
- tvořivé dílny (vánoční, velikonoční apod.)
- Mikulášský jarmark
- plavecký výcvik
- sportovní olympiáda

Všichni žáci školy mohou využít nabídky volnočasových aktivit místních spolků v obci (např. fotbalisté, hasiči, myslivci apod.). Každoročně jsou pro děti pořádány akce ve spolupráci s rodiči, např. maškarní karneval nebo oslava Dne dětí. Ve spolupráci s obcí se žáci pravidelně účastní Dnů obce a dalších akcí.

9. Řešení přestupků

Dojde-li k porušení ustanovení školního řádu, týkajícího se držení, distribuce a užívání návykových látek v prostorách školy, bude to klasifikováno jako hrubý přestupek a budou z toho vyvozeny patřičné sankce.

Budou sledovány i další sociálně patologické jevy - vandalismus, brutalita, rasismus atd. Při jejich zjištění budou navržena cílená opatření. V případě, že selže prevence ve škole, bude pristoupeno k následujícím opatřením:

1. individuální pohovor se žákem

2. podle zjištěných informací spolupráce s rodinou
3. doporučení kontaktu s odborníky
4. v případě nezájmu rodičů uvědomění sociálního odboru, oddělení péče o dítě
5. v případě dealerství oznámení Policii ČR

10. Program proti šikaně

10.1. Vymezení pojmů

Šikanování je jakékoli chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v opakovaných a cílených fyzických či psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci nebo skupině žáků, kteří se neumí, nebo nemohou bránit. Přímá podoba šikany zahrnuje fyzické útoky, vydírání, poškozování věcí, loupeže, slovní útoky a nadávky, vyhrožování, ponižování, kyberšikana (útoky pomocí emailů, SMS zpráv apod.).

Nepřímá podoba šikany je reprezentována především demonstrativním přehlížením a ignorováním žáka či žáků.

10.2. Prevence šikany

Preventivní působení všech pracovníků školy v oblasti prevence spočívá zejména v důsledném dohledu nad žáky nejen během vyučování, ale i o přestávkách, při přesunech do tělocvičny či do jídelny a při školou organizovaných mimoškolních akcích (výlety, návštěvy divadel apod.).

Pedagogičtí pracovníci ve třídách a družinách plánovaně budují a pomáhají udržovat přátelské klima mezi žáky. Všechny aktivity tak, jak je vymezuje Minimální preventivní program, platí ve stejném rozsahu i pro prevenci šikany. Zařazování skupinové práce pro děti stejného věku při vyučování, ale i pro děti různých věkových skupin při celoškolních projektových úkolech je vhodnou součástí prevence.

10.3. Krizový plán a postup řešení

V případě, že vznikne podezření na šikanování ve škole nebo při podezření rodičů, obrátí se ti to na třídního učitele. Ten neprodleně zahájí vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a informuje vedení školy.

Při vyšetřování podezření na šikanu: provede rozhovor s těmi, kdo na ni upozornili, pracuje na nalezení vhodných svědků, vede individuální rozhovor s agresory a svědky (konfrontační rozhovory lze vést pouze mezi svědky navzájem a agresory navzájem – nikoli konfrontovat agresora a svědka či agresora a oběť).

O výsledcích vyšetřování, i když se podezření neprokáže, informuje vedení školy.

V pedagogické radě navrhuje potrestání agresora. V mimořádných případech, není-li škola schopna řešit šikanu vlastními prostředky, může vedení školy rozhodnout o spolupráci s dalšími institucemi, jako jsou pedagogicko psychologická poradna, středisko výchovné péče, dětský lékař, psycholog, Policie ČR apod. V případě, že by vzniklo podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, je škola povinna ohlásit tuto skutečnost Policii ČR.

11. Závěr

Minimální preventivní program školy je součástí výchovy a vzdělání žáků po celou dobu povinné školní docházky. V rámci minimálního preventivního programu je nutné kombinovat poskytování informací z oblasti prevence sociálně patologických jevů s výcvikem v sociálních dovednostech. Preferovat přístupy zaměřené na oblast zdravého životního stylu a aktivního sociálního učení. Program musí brát zřetel na věk a osobní charakteristiky jedinců. Bude mít smysl jedině tehdy, když všichni zúčastnění uvidí smysluplnost své práce. Toho chceme dosáhnout dobrou a pravdivou informovaností, ochotou vyslechnout druhého a nalezením správné cesty v případě pomoci. Za přínos programu pokládáme napomáhání k dlouhodobé prevenci v oblasti sociálně negativních jevů, vytvoření návyku dětí na školní i mimoškolní aktivity a vytvoření pozitivního vztahu k sobě a svému okolí.

12. Související předpisy

- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)
- Vyhláška MŠMT 72/2005

